

Recensies

Algemeen

Boone, Marc, *Historici en hun métier. Een inleiding tot de historische kritiek* (Tweede aangepaste en herbewerkte versie: Gent: Academia Press, 2007, XXI + 363 blz., ISBN 978 90 382 1119 0).

Meer dan veertig jaar geleden startte mediëvist Walter Prevenier aan de Universiteit Gent zijn collegereeks over de historische kritiek en werkte die uit in het handboek *Uit goede bron*, dat in 1992 verscheen. Na 1999 zette zijn opvolger Marc Boone deze Gentse traditie voort met het hier besproken handboek – een herziene versie van de eerste druk onder dezelfde titel uit 2005 – als resultaat. De actualiteit, universitaire hervormingen en de ontwikkelingen binnen de historische discipline dwongen de auteur al na twee jaar tot enige bijstelling en vernieuwing.

De verschijning van dit handboek illustreert de verschillen tussen het universitaire geschiedenisonderwijs in België en Nederland. Waar aan de Nederlandse universiteiten aan bronnenkritiek en apparaatvakken de afgelopen decennia een marginale plaats in het curriculum is toebedeeld, trainen de zuiderburen hun studenten nog altijd grondig in deze studieonderdelen. Natuurlijk leidt die expliciete scholing niet automatisch tot betere historici, maar na lezing van Boone's boek zou het elke docerende historicus eens te meer duidelijk moeten zijn hoe waardevol de reflectie op de kennis van het historisch ambacht is en blijft.

Het boek blijft in essentie trouw aan het werk van Prevenier, beginnend bij 'de notie bron' (ontstaansgeschiedenis, soorten, informatiegehalte) om vervolgens uiterst systematisch de ingewikkelde problematiek van de betrouwbaarheid van

bronnen te behandelen. En passant krijgt de lezer uitgelegd hoe historici door de eeuwen heen hun houding in de omgang met primaire bronnen hebben bepaald en wordt hem getoond welke richtingen en tradities in die ontwikkeling zijn te onderscheiden. Korte, aantrekkelijk gepresenteerde kaderteksten geven meer achtergrond bij de in de hoofdstuk behandelde belangrijke geschiedschrijvers. Het boek is voorts helder en overzichtelijk opgezet. In het eerste deel gaat de auteur in op de begrippen bron en getuigenis, de bronnentypes en hun vindplaatsen. Ook schenkt hij hier aandacht aan het verloop van de communicatie in het verleden en het effect daarvan op de productie van bronnen. In deel twee komt de technische analyse van de afzonderlijke bron (vorm, situering, authenticiteit) aan bod. In deel drie, over de bewijsvoerende functie van bronnen, maakt Boone duidelijk dat het afwegen van getuigenissen volgens de laatnegentiende-eeuwse regels van Bernheim, Langlois en Seignobos geen soelaas biedt in het tijdperk van Watergate en Irangate. Het vierde en laatste deel is gewijd aan bespiegelingen over de aard van de historische kennis en bevat een beknopte weergave van de evolutie van historisch realisme naar postmodernisme. Boone schuwt de grote vragen niet en betreft in de beantwoording daarvan op zinnige wijze de uitwerking die onder meer sociale wetenschappen en linguïstiek de laatste decennia op de historische discipline hebben gehad.

Ook aan de veranderingen van recente datum – de impact van het World Wide Web en de ermee gepaard gaande opmars van de digitalisering van gedrukt en ongedrukt materiaal – besteedt de auteur enige aandacht, zij het terloops. Hij noteert de voordelen van het elektronische medium (de enorme opslagcapaciteit, de grote doorzoekbaarheid) maar waarschuwt tegelijkertijd voor de vluchtigheid van het internet. Het is goed voorstelbaar dat een volgende (digitale?) versie van deze inleiding tot de historische kritiek een aparte paragraaf of hoofdstuk bevat over de uiteenlopende functies

van het internet, naast bijna oneindige bron van authentieke gebeurtenissen en getuigenissen ook betwiste bewaarplaats van (gedigitaliseerd) onderzoeksmateriaal. Juist nu een overvloed aan informatie door uiterst snelle communicatiemiddelen ter beschikking komt aan onderzoekers van het verleden is de historische kritiek een onmisbaar instrument geworden bij het zo goed mogelijk achterhalen van het waarheids- of gezagsgehalte van die informatie. Inderdaad 'zo goed mogelijk', want de boodschap die Boone zijn lezers geeft is die van het 'gematigde perspectief' (327). Absolute objectieve kennis van het verleden is onmogelijk, maar afdoende objectief is de historicus die ten behoeve van zijn onderwerp feiten selecteert en beschrijft en daarbij de formele regels van de historische kritiek respecteert.

Inhoud en aanpak maken dit boek zeker geschikt voor het academisch onderwijs, ook al valt er wel wat onevenwichtigheid in de behandeling van deelonderwerpen te bespeuren. Zo zijn er tien pagina's ingeruimd voor de archeologie (81-91), acht voor de statistiek (91-99) en vijf voor paleografie, diplomatiek en de overige hulpwetenschappen samen (78-81; 99-101). Soms doet de gebruikte terminologie wat gekunsteld aan. Zo zal de gemiddelde student niet goed uit de voeten kunnen met omschrijvingen als 'de fundamentele deontologie van een wetenschapper' (14) of 'fatische laag' (26). Ook zijn bepaalde concluderende opmerkingen nogal kort door de bocht geformuleerd, bijvoorbeeld wanneer Boone een directe relatie legt tussen het optreden van 'spindoctors' en de toename van het democratisch tekort (36). Anderzijds demonstrenen dergelijke passages dat de auteur niet alleen beoogt een methode te presenteren, maar ook de actuele functie van de historische kritiek wil bewijzen. Kortom, *Historici en hun métier* is een levende en levendige leidraad voor aankomende en professionele historici.

Tollebeek, Jo, Te Velde, Henk (eds.), **Het geheugen van de Lage Landen** (Rekkem: Ons Erfdeel vzw, 2009, 272 blz., ISBN 978 90 79705 03 0); Tollebeek, J. e.a. (eds.), **België. Een parcours van herinnering**, I, **Plaatsen van geschiedenis en expansie**; II, **Plaatsen van tweedracht, crisis en nostalgie** (Amsterdam: Bert Bakker, 2008, 461 en 512 blz., ISBN 978 90 351 3253 (I), ISBN 978 90 351 3304 4 (II)); Doel, W. van den (ed.), **Nederland in de twintigste eeuw** (Plaatsen van herinnering; Amsterdam: Bert Bakker, 2005, 558 blz., ISBN 90 351 2856 7); Bank, J. (ed.), **Nederland in de negentiende eeuw** (Plaatsen van herinnering; Amsterdam: Bert Bakker, 2006, 560 blz., ISBN 90 351 2950 4); Prak, M. (ed.), **Nederland in de zeventiende en achttiende eeuw** (Plaatsen van herinnering; Amsterdam: Bert Bakker, 2006, 526 blz., ISBN 90 351 2990 3); Blockmans, W., Pleij, H. (eds.), **Nederland van prehistorie tot beeldenstorm** (Plaatsen van herinnering; Amsterdam: Bert Bakker, 2007, 564 blz., ISBN 978 90 351 2989 4).

De afgelopen jaren heeft het concept *lieu de mémoire*, dat de Franse historicus Pierre Nora in de jaren tachtig van de twintigste eeuw uitdacht en uitprobeerde in een monumentale reeks boeken over het geheugen van de Franse natie, ook in het Nederlands taalgebied veel weerklank gevonden. Er bestonden al eerdere aanzetten tot een Nederlandse variant van Nora's *lieux de mémoire*, maar een echt omvattend werk bleef uit totdat uitgeverij Bert Bakker het initiatief nam tot een vierdelige reeks met H.L. Wesseling als hoofdredacteur. In 2007 waren de vier luxe uitgegeven delen voltooid. Een jaar later verscheen bij dezelfde uitgeverij, met foto's van dezelfde fotograaf en in dezelfde vormgeving de Belgische tegenhanger onder leiding van J. Tollebeek. Deze is tot nu toe enkel in een Nederlandstalige uitgave verschenen, maar het valt te hopen dat de Franstalige versie niet lang op zich laat wachten. Alleen al het feit dat de Belgische en de Nederlandse boeken met *lieux de mémoire* uiterlijk zo sterk op elkaar lijken, wijst erop dat België